

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявника за пунктом 1 статті 6 Конвенції на те, що йому не було забезпечено справедливого суду, адже національні суди обґрунтовували свої рішення думкою експерта, який працював у компанії, що була відповідачем у справі заявника. У 1995 році заявник потрапив у дорожньо-транспортну пригоду, у зв'язку із чим пошкодив коліно. В 1999 році йому було призначено пенсію по інвалідності.

У межах цього судового розгляду було подано три висновки експертів. За висновками першого експерта, хірурга та судового експерта на постійній основі, підставою для призначення заявникові інвалідності була не травма коліна, отримана в ДТП, а, найімовірніше, зміни в хребті. Заявник заперечував проти цього висновку в частині підстави визнання інвалідності.

За висновками другого експерта (судового експерта на постійній основі з питань дорожнього руху), було встановлено, що ДТП настала внаслідок неприпустимої швидкості руху обох сторін. Заявник не заперечував проти цих висновків.

Компанія-відповідач запропонувала отримати висновок третього експерта, спеціаліста з охорони праці (В. Б.). Експерт, зокрема, мав оцінити зв'язок між отриманою в ДТП травмою заявника та ступенем його працездатності. На думку експерта, травма коліна погіршила наявне захворювання в заявника, а хвороба коліна продовжила тривалість лікування його травми.

2 березня 2007 року суд першої інстанції, посилаючись на висновок другого експерта, визнав, що відповідальність заявника у вчиненні ДТП становить 50 %. Цей суд присудив заявнику 50 % суми, яку він вимагав як відшкодування моральної шкоди та втраченого заробітку за період з 8 червня 1995 року до січня 1999 року. Суд оцінював його вимогу про відшкодування моральної шкоди, спираючись на висновок першого експерта. Суд відхилив вимогу заявника про виплату щомісячної допомоги з 1 січня 1999 року, спираючись на висновок В. Б., за яким, травма коліна, отримана в ДТП, не була причиною настання інвалідності.

Апеляційний суд частково задовольнив скаргу заявника, скасував рішення суду першої інстанції в частині, що стосувалася присудження заявникові 50 % суми втраченого заробітку, і направив справу в цій частині на новий розгляд до суду першої інстанції, а в іншій частині рішення суду залишив без змін.

Касаційну скаргу заявника на рішення суду в частині, що набрала законної сили, Верховний суд залишив без задоволення та вказав на правильність висновків судів нижчих інстанцій про відхилення вимоги про щомісячну виплату, ураховуючи те, що висновком експерта було підтверджено, що травма коліна, отримана внаслідок ДТП, не була причиною інвалідності заявника.

У частині вимоги заявника про виплату йому втраченого заробітку справа розглядалася національними судами неодноразово.

Останнім рішенням від 5 березня 2012 року суд першої інстанції визнав позовні вимоги заявника в цій частині необґрунтованими та відхилив їх. У своєму рішенні суд посилався на експертний висновок В. Б. про те, що причина непрацездатності заявника після 26 серпня 1995 року не була пов'язана з ДТП.

16 березня 2012 року заявник подав апеляційну скаргу, в якій скаржився на серйозне порушення відповідного цивільного процесуального законодавства на тій підставі, що суд першої інстанції призначив експерта В. Б., яка, за доступною загалу інформацією, працювала медичним експертом у генеральній дирекції компанії-відповідача, а також була головою правління її дочірньої компанії. Апеляційний суд визнав скаргу заявника необґрунтованою, посилаючись, зокрема, на бібліографічні відомості В. Б.: на час подання нею висновку компанія-відповідач не була її роботодавцем; у 1995 році вона була медичним експертом у генеральному правлінні цієї компанії; з березня 2004 року до її виходу у відставку / на пенсію (дата не відома) вона була головою правління дочірньої компанії відповідача. Апеляційний суд також указав, що заявник не міг висловлювати зауваження щодо неупередженості експерта під час апеляційного розгляду.

Подана пізніше конституційна скарга до Конституційного суду, у якій заявник стверджував про упередженість експерта у справі та наявність підстав для її відводу, була також відхилена у зв'язку з її необґрунтованістю.

У своїй скарзі до ЄСПЛ заявник скаржився на відсутність справедливого суду, оскільки національні суди обґрунтовували свої рішення думкою експерта, яка працювала в компанії-відповідача.

Оцінка Суду

ЄСПЛ повторює, що пункт 1 статті 6 Конвенції гарантує право на справедливий розгляд справи незалежним і неупередженим судом і чітко не вимагає, щоб експерт, заслуханий цим самим судом, відповідав таким же вимогам (див. *Sara Lind Eggertsdóttir v. Iceland*, no. [31930/04](#), § 47, 5 липня 2007 року, та *Letinčić v. Croatia*, no. [7183/11](#), § 51, 3 травня 2016 року). Однак висновок експерта, якого призначив компетентний суд для з'ясування питань, що виникають у справі, ймовірно, матиме суттєве значення для оцінки цим судом відповідних питань. Вимога незалежності є особливо важливою при отриманні медичних висновків від експертів, які повинні мати формальну та фактичну незалежність від осіб, причетних до подій (див. *Bajić v. Croatia*, no. [41108/10](#), § 95, 13 листопада 2012 року). У своїй практиці ЄСПЛ визнавав, що відсутність неупередженості призначеного судом експерта за певних обставин може призвести до порушення принципу рівності сторін, притаманного поняттю справедливого суду (див. *Bönisch v. Austria*, 6 травня 1985 року, §§ 30–35, Series A

no. 92, та *Brandstetter v. Austria*, 28 серпня 1991 року, § 33, Series A no. 211). Зокрема, варто враховувати такі фактори, як процесуальну позицію / статус експерта та його роль у відповідному провадженні (див. *Sara Lind Eggertsdóttir*, цит. вище, § 47, та *Letinčić*, цит. вище, § 51) (пункт 60 рішення).

В цій справі національні суди мали з'ясувати, чи компанія-відповідач була зобов'язана відшкодувати збитки заявникові внаслідок травми, яку він отримав у результаті ДТП (пункт 61 рішення).

Ураховуючи обставини цієї справи, ЄСПЛ погодився з тим, що висновок експерта В. Б. відіграв вирішальну роль в оцінці значної частини позову заявника, зокрема щодо втраченого заробітку за період із 26 серпня 1995 року до його виходу на пенсію в січні 1999 року. ЄСПЛ відзначає, що в 1995 році В. Б. працювала медичним експертом у генеральній дирекції компанії-відповідача. На момент подачі свого висновку у справі заявника (2006 рік та лютий 2007 року) вона була головою правління дочірнього підприємства компанії-відповідача (пункт 65 рішення).

Отже, враховуючи предмет національного провадження, роль висновку В. Б. у цьому провадженні та її керівної посади в компанії-відповідачу і її дочірньому підприємстві, ЄСПЛ зазначає, що неупередженість В. Б. могла бути або, принаймні, здаватися такою, яка викликає сумніви, і що побоювання заявника щодо цього можна вважати розумними та об'єктивно виправданими (порівняйте з рішенням у справі *Sara Lind Eggertsdóttir*, цит. вище, §§ 51 та 53) (пункт 66 рішення).

ЄСПЛ підкреслює, що мова йде не про зміст висновку В. Б. або питання про те, чи справді зниження працездатності заявника після 26 серпня 1995 року було пов'язане з ДТП, а чи дійсно В. Б., експерт у цивільному судочинстві, могла вважатися об'єктивно неупередженою. У таких ситуаціях на карту поставлено довіру суспільства до судової системи, де видимість має важливе значення (див. *Bajić*, цит. вище, § 102) (пункт 68 рішення).

ЄСПЛ зазначає, що законодавство Хорватії передбачає декілька гарантій, призначених для забезпечення формальної та фактичної незалежності й неупередженості експертів і надійності їхніх показань (див. *Jurica v. Croatia*, no. [30376/13](#), §§ 93–94, 2 травня 2017 року). Такі гарантії стосуються процесуальних прав сторін у справі, а також обов'язків експерта та суду, у провадженні якого перебуває справа. ЄСПЛ з'ясував, чи були такі гарантії в цій справі застосовані належним чином (пункт 70 рішення).

ЄСПЛ зазначив, що заявник не цікавився В. Б. або її можливими зв'язками з компанією-відповідачем до ухвалення судом першої інстанції свого рішення 5 березня 2012 року. Загалом це стосувалося періоду в шість років. Водночас заявник мав широкі можливості це зробити. Він був присутній на засіданні, коли її призначили експертом у його справі, був обізнаний про її висновок і ставив свої питання під час судового розгляду. Рішення суду першої інстанції, обґрунтоване висновками В. Б., декілька разів скасовувалося судом

апеляційної інстанції. У своїй скарзі на рішення суду першої інстанції від 5 березня 2012 року, в якій заявник уперше порушив це питання, він указав, що інформація про зв'язки В. Б. з компанією-відповідачем була публічно доступною. Він не стверджував ні в національних судах, ні в ЄСПЛ, що ця інформація стала доступною лише після завершення провадження в суді першої інстанції (пункт 78 рішення).

Таким чином, можна стверджувати, що заявник, який користувався правовою допомогою у провадженні в суді першої інстанції, не діяв із належною ретельністю стосовно особи, яка була призначена експертом у його справі, і не скористався своїми процесуальними правами щодо цього. Справді, в такій важливій справі можна було б очікувати, з точки зору національного законодавства та практики, що заявник запитає інформацію про особу, призначену експертом у його справі, та заявить експерту відвід під час розгляду справи в суді першої інстанції (див., *mutatis mutandis*, *Zahirović v. Croatia*, по. [58590/11](#), §§ 35–36, 25 квітня 2013 року) (пункт 79 рішення).

Оскільки це питання під час розгляду справи в суді першої інстанції не порушувалося, апеляційний суд не міг його розглядати. З урахуванням того, що така ситуація переважно й об'єктивно покладена у вину заявникові, на думку Суду, негативні наслідки такої ситуації мають покладатися саме на нього (див., *mutatis mutandis*, *Zubac*, цит. вище, § 121) (пункт 80 рішення).

ЄСПЛ також наголосив на тому, що національні суди не просто допустили як доказ звіт експерта В. Б., а й просили її надати додатковий висновок із метою розгляду нез'ясованих питань та заслухали її під час відкритого судового розгляду в присутності сторін, які мали змогу ставити свої питання. Національні суди не можна обвинувачувати в тому, в який спосіб вони оцінили висновок експерта В. Б. (пункт 81 рішення).

ЄСПЛ дійшов висновку, що заявник ефективно брав участь у процедурі призначення й отримання висновків експертів, які були використані під час розгляду його вимог по суті, і що факт нерозгляду судом апеляційної інстанції його скарги на неупередженість експерта В. Б., ситуацію щодо чого переважно та об'єктивно спричинив заявник, не порушував право на справедливий суд за пунктом 1 статті 6 Конвенції (пункт 82 рішення).

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 січня 2022 року й набуло статусу остаточного 9 травня 2022 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.